

Elam

Elam

- Hlavní historická střediska: Súsy, Anšan
- Nejstarší doklady z doby obejdské kultury - největší rozmach státu 19.-17. stol. BC 13.-12. stol. BC
- Elamský název země Halamti, Hatami, Haltamti
- Hlavní zdroj informací k elamskému státu z královských nálezů; o náboženství téměř žádné elamské texty – jména božstev z akkadských pramenů
- Jeden z nejstarších elamských pramenů – smlouva mezi elamským panovníkem Hitou a akkadským Narám-Sínem (23. stol. BC)

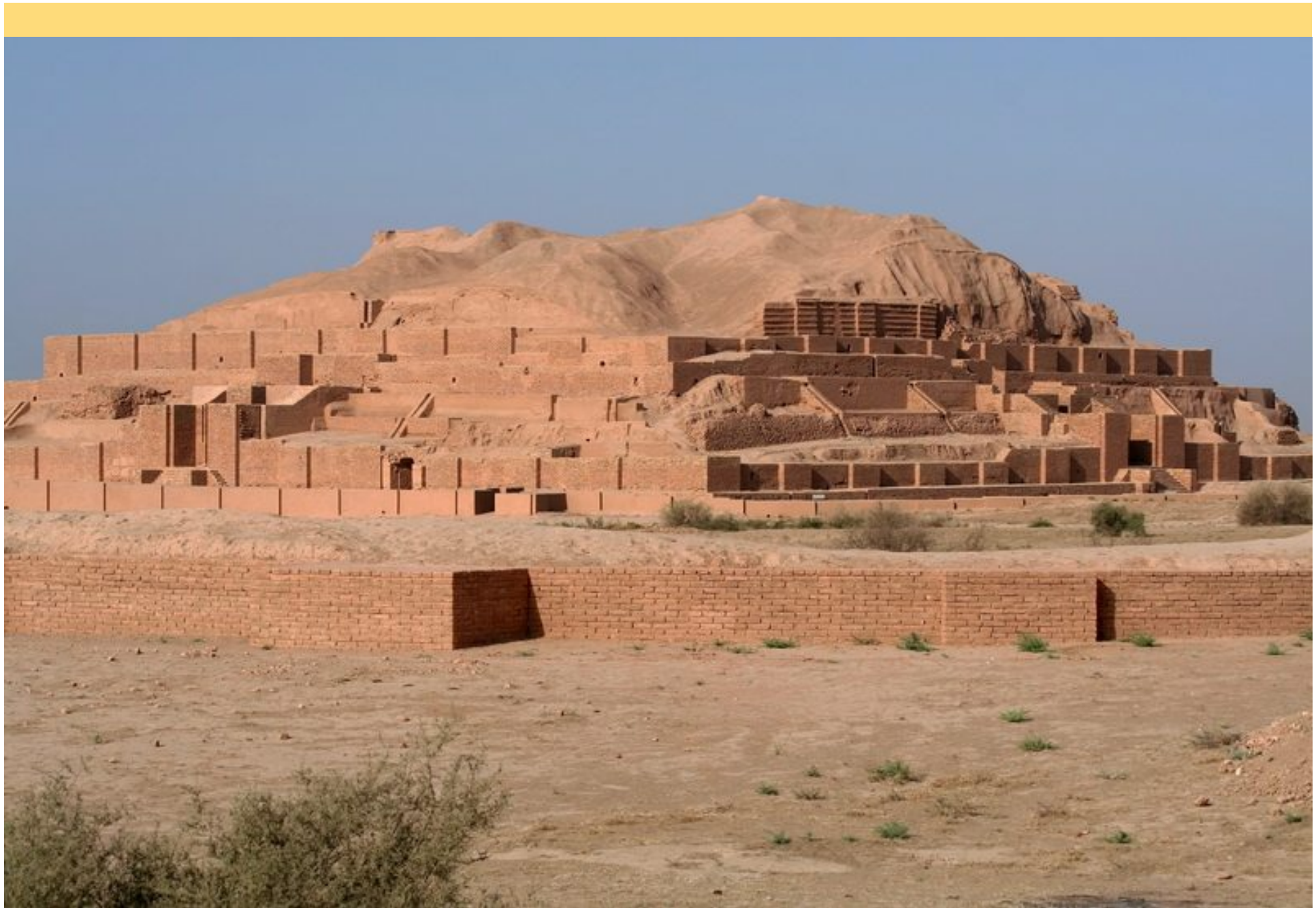
Náboženská praxe

- Značná podoba s Mezopotámií – antropomorfizace božstev; božská pokrývka hlavy s rohy
- Charakteristický prvek u bohů i lidí – dlouhý sepnutý cop

- Božstvo má „charisma“ – *kiden/kiten* – ochranný charakter – panovník je božskou reprezentací božského charisma
- „tabu emblém“ – zhmotněný *kiten* v chrámu
- Chrámy – na plošině, pravé dveře falešné, levé skutečné
- zikkuraty se svatyní; v nejstarších dobách posvátné hájky – svatyně v přírodě

Kněží

- Nejvyšší a hlavní správce – panovník
- Velekněz – řádově pod panovníkem
- *Šatin/šaten* – řadové kněžstvo (nazí s parukou); kněžky pravděpodobně stejné postavení jako muži v celém chrámu
- Praxí výklad z vnitřností
- Důležitá rituální čistota – zvláštní očistné rituály pro kněží (rituál *šít šamši*) – užívány zvláštní nádoby *pithos* zasazené do země
- Provozována procesí bohů při obřadech

Dúr Untaš / dnešní Čoga Zanbil (město založeno ve 13. stol BC)

Úlomek s pečetí
Súsy, cca 3300 – 3100 BC

První božstva

- Šímut – „mocný herold“ – podsvětní božstvo, manželka Manzát
- Manzát – *bélet áli* (akk.) = paní města, mateřská bohyně

Ze smlouvy mezi Akkadem a Elamem známo 37 božských jmen:

- **Pinenkir** – bohyně lásky, ochránkyně těhotných žen – varianta mezopotamské Ištar
- **Kiririša** – velká bohyně, paní (možná = Pinenkir – nejasná souvislost – P. časem tabuizována); možná samostatná bohyně – paní nebes, matka bohů, bohyně boje

-> na prvním místě ve výčtu bohyně – matriarchát

- **Humban** – „nejvyšší z bohů“, „pán nebes“, přirovnáván k Enlilovi
- **Napiriša / Napruša** – „velký bůh“ – přirovnáván k Eovi, manžel Kiririši
- **Inšušinak** (akk. „pán Sús“) – přirovnáván k Ninurtovi

Hlavní elamská triáda: Napiriša, Kiririša, Inšušinak

Elamské božstvo, poč. 2. tis. BC

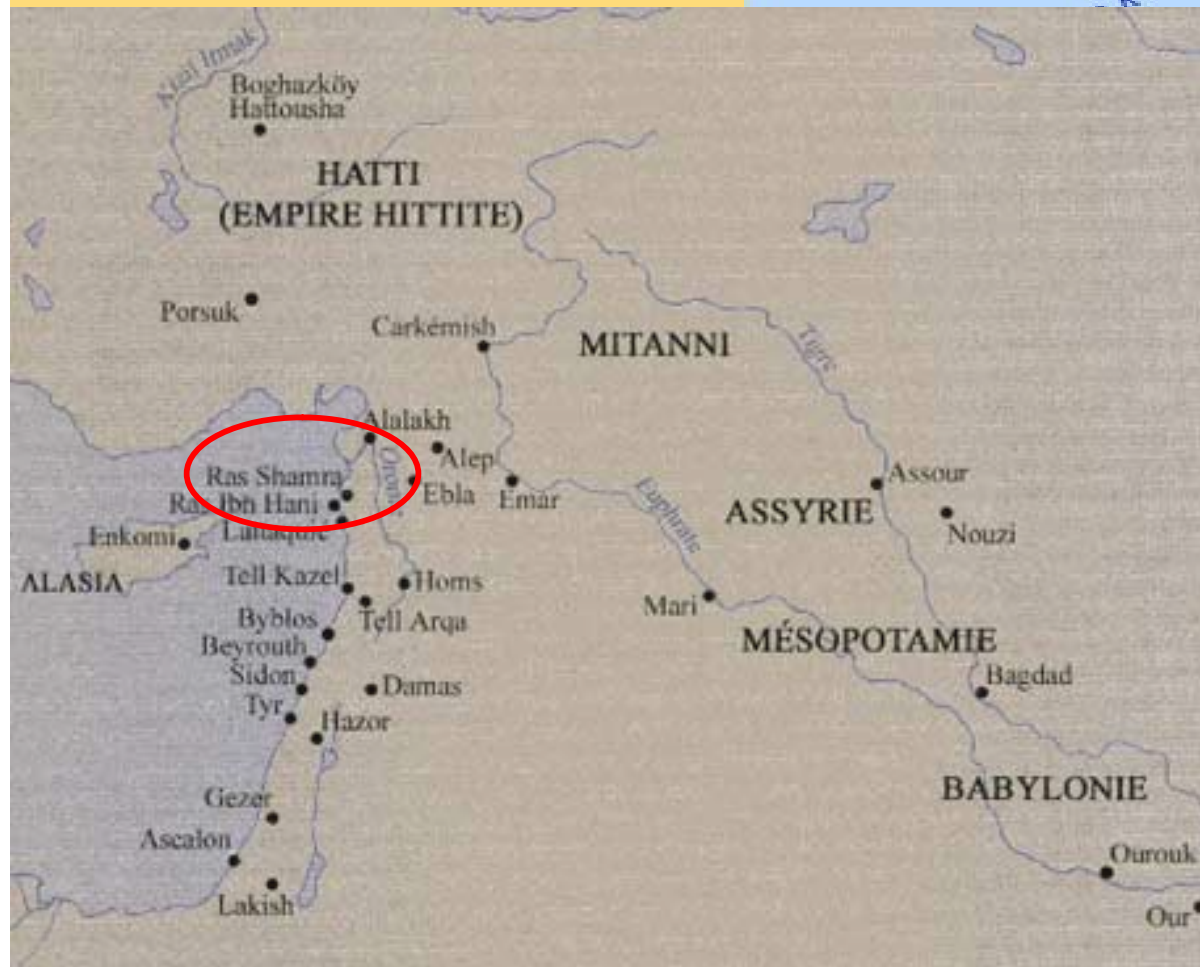
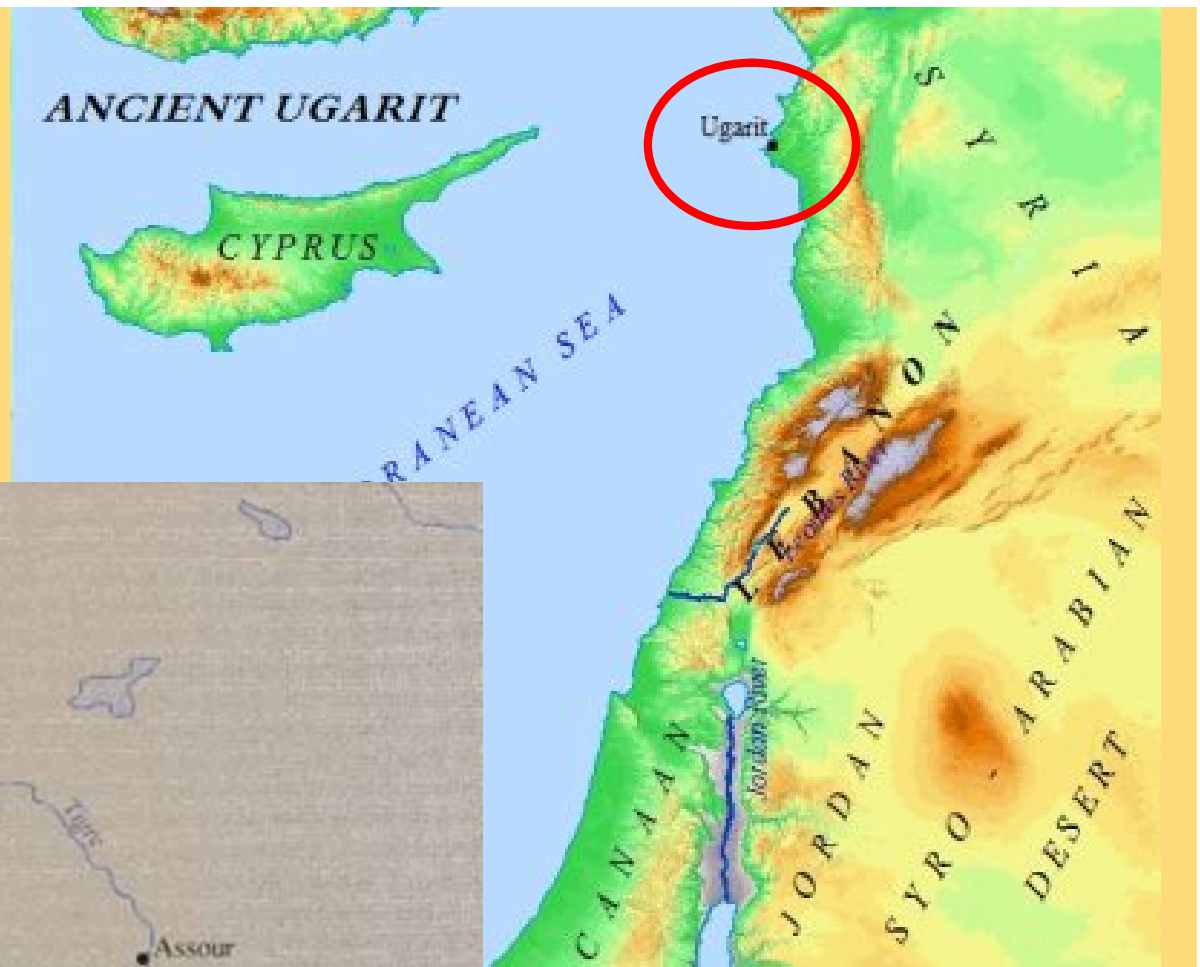
Náboženské svátky

- Gušum / Gušun – podzimní slavnosti spojené s „paní hlavního města“ – uctění staré matky bohů; časem přeneseno na Pinenkir a Kiririšu
- Tuga – oslava tekoucích obětí (v květnu) – oběti beranů – značný význam krve – doloženy oltáře s odtokovými kanálky

Elamský uctívač, 12. stol. BC, Súsy

Ugarit / Ras Šamra

- Nejstarší osídlení už v neolitu (sídliště)
- Největší rozkvět – metropolitní charakter – 1500 – 1200 BC
- Pahorek opuštěn na počátku 12. stol. BC (poslední panovník Chammurapi)
- Písemné doklady v mnoha jazycích – hlavně **ugaritština** - > zapisována hláskovým klínopisem
- Nejvyšší společenské struktury:
 - **KRÁL** (*mlk*) – nejvyšší společenské postavení, prostředník mezi božstvy a královstvím
 - Královna (*mlkt*) – značná soběstačnost, zejména ekonomická, udržování dobrých zahraničních kontaktů
 - **KNĚŽÍ** – 2 „kasty“ – kněží (*khn*) a věštcí (*qdš*) – vedeni veleknězem (*rb khn*)

„Baal blesku“
15.-13. stol. BC, Ras Šamra

„Strom života“; Nimrud (Asýrie); 9. stol. BC

- Dochovány 2 chrámy
- Baalův chrám („*dům Baala Ugaritského*“) – nalezeny stély
 - 3 části chrámu – předsíň, antacella, cella; schodiště na vrchol; pravděpodobně měl chrám věž; nález kotev
- Daganův chrám – není jisté, zda patřil Daganovi; struktura podobná Baalovu
- Péče o bohy podobná jako v Mezopotámii – tradiční oběti – býk, ovce, jalovice, ptáci, víno, olej, med, obilí,...
- Běžná praxe v deduktivní divinaci
 - Věštění z vnitřností – haruspicium – modely jater s ugaritským klínopisem
 - izbu – věštby z anomálií novorozenců
- Bílá magie také běžná – př. zaříkání proti hadímu uštknutí, magické rady na léčbu, ...

Ugaritský panteon a mytologie

- **ilib** – bůh otců – v mytologii prakticky nefiguruje, pouze v kultické oblasti
- **EI (il)** – „král“, „stvořitel stvořeného“, božský patron králů – v kultických seznamech nejvýše, hlavou panteonu (EL = v semitských jazycích apelativum – bůh)
- **Ašera** – Elova družka – stvořitelka bohů, přímluvkyně, paní moře – společně s Elem zodpovědná za teogonii
- **Dagan** – v ugaritské mytologii pouze okrajové místo, původ božstva i jména nejasný
- **Baal** – v ugaritské mytologii nejaktivnější; atmosférické božstvo – bůh bouře, ovládá blesky, deště, větry, ...; napříč západosemitským světem; o stupeň níže než EI

- **Anat** – Baalova družka, pomocnice a přímluvkyně; bohyně lásky, lovu, boje
- **Jam** – vládce vodstva nad i pod zemí (akvatické božstvo), miláček Ela; zoomorfní bytost – had s ocasem ryby
- **Mót** – figuruje pouze v mytologii – nebyl lidmi uctíván, představuje smrt, sídlí v bahnitém podsvětí
- **Aštar** – androgynní božstvo, v Baalovském mýtu jeden ze zájemců o trůn
- **Rešef / Rašap** – bůh podsvětí, války, nemocí
- **Kotar** – řemeslník – vyrábí zbraně pro Baala, protějšek Enkiho, spojován s Memfisem a Krétou (Kaftor)
- **Šapš** – sluneční bohyně – v Baalovském mýtu stojí po boku Anat

Baal-Hadad, 19.-18. stol. BC

Baalův cyklus

- Nejrozsáhlejší ugaritský text – 6 tabulek (zachováno pouze cca 50 % textu)
- Členění do 3 oddílů:
 - I. Baal a Jam – setkání bohů a první souboj
 - II. Stavba Baalova domu - upevnění moci
 - III. Baal a Mót – personifikace smrti, truchlení nad Baalem, znovuoživení

Interpretace mýtu:

- Reflexe přírodních jevů
- Politická symbolika
- Symbolika kosmogonie – stvoření světa zápasem se silami chaosu